

SEÇİM HAKKI VE DEMOKRASİ

Demokrasinin ne olduğu hakkında ileri sürülen tarifler ve demokratik rejimlerin gerçekte aldığı şekiller birbirinden ne kadar farklı olursa olsun, hepsinde umumî, müşterek bir vasıf vardır: vatandaşın, memleket işlerinde sesini duyurabilmesi için rey hakkına sahip olması. Bu rey hakkı, bilhassa mahallî mümessilleri ve milletvekillerini seçmek bahsinde mühimdir. Fakat, her vatandaşın rey hakkını müessir bir surette kullanabilmesi, memleket işlerinin gidişinde gerçekten bir payı olabilmesi, hangi şartlara bağlıdır?

“Vatandaşlar fert olarak birer birer rey sandığı başına giderler, bir pusulaya istedikleri kimselerin adlarını yazıp sandığa atarlar ve böylece demokrasinin ilk, esas şartı yerine gelmiş olur” diye ifade etmek, meseleyi fazla basit ve gerçeklere hiç te uygun olmıyan bir şekle sokmaktır. “Demokratik” diye vasıflandırabileceğimiz hiçbir cemiyette vatandaşın rey hakkını kullanması bu şekilde değildir ve olamaz da... Bugünün, nüfusları milyonları aşan millet toplulukları, vatandaşların fertler olarak bir araya gelip doğrudan doğruya teşkil ettikleri topluluklar değildirler. Fertler, daha küçük grupların mensubu olarak, gruplar halinde, millet topluluğunu teşkil ederler. Bir kere, bugünün dünyasında millet toplulukları genel olarak sınıflı cemiyetlerdir. Ayrıca, daha küçük gruplar teşkil eden işbölümü zümreleri vardır. Azınlıklar, dinî cemaatler vardır. Köy ve şehir ayrılığı ve tezatları meydana gelmiştir. Bütün bu ayrılıklar, iç ve dış siyasetin her alanda menfaat ve görüş ayrılıkları olarak belirir.

Eğer vatandaşlar fert olarak birer birer rey sandığı başına gelip her biri kendi tanıdığı, münasip gördüğü şahsa reyini verse, meydana gelecek mahallî ve merkezî meclisler, birçoğu siyaset alanında imtihandan geçmemiş, kabiliyetini göstermemiş ayrı ayrı fertlerden müteşekkil karma karışık hey’etler olur ve bunların belirli bir siyasetleri, programları bulunmadığından, memleketin siyaset ve idare gemisi karaya oturur. Vatandaşların, seçim sandığı başına gelmeden önce günün meseleleri, ileri sürülen çeşitli hal çareleri, iç ve dış vaziyet hakkında aydınlatılmış ve bir kanaate varmış olmaları şarttır. Vatandaşları aydınlatma, teşkilâtlandırma ve faaliyete sevk etme işini siyasî partiler görürler. Partiler mevcut sosyal sınıfların siyaset alanında mümessilidirler. İşbölümü zümreler meslekî teşkilâta ve sınıf mevkiine göre şu veya bu partiye bağlanarak, veya onu destekliyerek, siyaset sahasında rol oynarlar. Azınlıklar, dinî cemaatler, köy ve şehir arası ayrılıkları da aynı surette siyasî ifadelerini bulurlar.

Partilerin hem umumî, esas programları ve ideolojileri, hem de zamanın müşahhas meseleleri karşısında aldıkları vaziyet ve ileri sürdükleri programlar vardır. Meselâ Belediye seçimlerinde, her partinin hem bütün memlekete şamil, seneler boyunca takip edilen bir siyaseti, hem de her şehrin, kasabanın o seçim zamanındaki ihtiyaçlarına cevap veren hususî bir programı ortaya konur. Müstakil namzetler de, mevcut programlara ve siyasetlere göre kendi aldıkları ayrı yeri, ve programlarını

belirtirler. Bu suretle vatandaşlar, kime ve niçin rey verdiklerini, seçtikleri müessesilerden neler beklediklerini sarahatle bilmek fırsatına kavuşurlar. Seçimden sonra da, seçilenlerin, program ve vaatlerine sadık kalıp kalmadıklarını takip edebilirler. Fakat parti ve şahıslar, bu işleri görebilmeleri için gazete, dergi, broşür, el ilânları, duvar afişleri, radyo programları gibi yayın vasıtalarına, toplantılar, konferanslar, münakaşalar, gösteriler, memleketin her köşesinde teşkilatlanma gibi faaliyet imkânlarına sahip olmalıdırlar. Tabii teşekküllerin ve şahısların masuniyeti de kaçınılmaz bir şarttır.

Hasılı, vatandaşın seçme ve seçilme hakkı demokrasinin ilk ve temel şartıdır, ama, bu hak kendi başına bir şey ifade etmez. Söz, fikir, yayın, toplanma, teşkilatlanma hak ve hürriyetlerle ve teşekküllerin, şahısların ve mülklerinin masuniyeti şartıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Demokratik hak ve hürriyetlerden hiç biri tek başına yürümez, hepsi bir bütün teşkil eder. Dahası da var: demokrasi, bütün bir cemiyet sistemi ve ona uygun zihniyet ve görüş demek olduğuna göre, siyasî alanda bu esas hak ve hürriyetlerin belirmesile de demokrasi davası halledilmiş olmaz. Cemiyetin bütün müesseseleri, iktisat sistemi ve teşekkülleri, ailesi, mektebi, gençlik teşekkülleri, spor, sanat kurulları hep demokratik esaslara göre olmak zorundadır. Demokratik cemiyet her alanda müesseseleşmiş, teşkilatlanmış bir cemiyettir ve esas hak ve hürriyetler her cephesine şamildi.

Demokrasi dâvası, tek tek, birkaç hürriyetin vatandaşlara verilmesi dâvası değil, bütün bir cemiyet sistemi dâvasıdır.

Söz, Sayı 3, Haziran 1946